

Īpaši
aizsargājama
dabas
teritorija

Melnā ezera purvs

Dabas liegums

ĪSI PAR DABAS LIEGUMU

Dabas liegums ir neliela daļa no agrāk gandrīz 10 000 ha plašā Cenas tireļa. Lielākā purva daļa tagad ir nosusināta un tiek iegūta kūdra vai ierīkotas lauksaimniecības zemes. Nelielā platībā fragmentāri saglabāties augstais purvs, kura aizsardzībai nodibināti divi dabas liegumi – “Melnā ezera purvs” un netālu uz rietumiem “Cenas tirelis”.

Izveidots 2004. gadā **Platība** 317 ha

Izveidošanas mērķis – saglabāt un aizsargāt augsto purvu, kā arī nodrošināt iespējami optimālus apstākļus daudzām Latvijā un Eiropas Savienībā īpaši aizsargājamām putnu sugām.

Atrodas Olaines novada Olaines pagastā

Purva veidošanās sākums pirms 5000-6000 gadu

Kūdras slāņa maksimālais biezums 5 m

Galvenās dabas vērtības

- augstais purvs ar ciņu un ciņu-lāmu kompleksu (36 %)
- distrofi ezeri (6 %)
- putniem nozīmīgas sekas ūdenstilpes, kas izveidojušas izmantoto kūdras lauku vietā (12%)
- Latvijā un Eiropas Savienībā īpaši aizsargājami biotopi (84 %)
- 17 Latvijā un Eiropas Savienībā īpaši aizsargājamas putnu sugas

Negatīvās ietekmes

- agrāk veikta meliorācija purvā un tā apkārtnē
- kūdras ieguve tiešā dabas lieguma tuvumā
- Melnā ezera un purva lāmu ūdenslīmeņa pazemināšana
- daudzkārtēja purva degšana nosusināšanas rezultātā

Galvenie apsaimniekošanas pasākumi teritorijā

- aizsprostu būve uz meliorācijas grāvjiem purvā, lai uzlabotu hidroloģisko režīmu un novērstu susināšanas ietekmi

Apsaimniekošanas pasākumi tiek veikti projekta LIFE 08NAT/LV/000449 „Augstā purva biotopu atjaunošana īpaši aizsargājamās dabas teritorijās Latvijā” ietvaros ar Eiropas Komisijas LIFE+ programmas finansiālu atbalstu.

ABOUT NATURE RESERVE

Nature reserve “Melnais Lake Mire” is a small part of the Cena Mire that once covered almost 10 000 ha. The largest part of the mire was drained, and peat was extracted or agricultural fields established. The mire has survived fragmentarily in a comparatively small area, and two nature reserves were created to preserve the raised bog habitats – “Melnais Lake Mire” and not far from it to the west – “Cena Mire”.

Established 2004

Total area 317 ha

Location Olaine Municipality of the Olaine District

The mire has started to develop 5000–6000 years ago

Maximum thickness of peat layer 5 m

The main nature values

- Raised bog with hummock-bog pool complex (36%)
- Dystrophic lake (6%)
- Permanent shallow lakes that have developed in place of the previous peat fields and are important for birds (12%)
- Especially protected habitats (84%)
- In total, 17 especially protected bird species

Negative threats

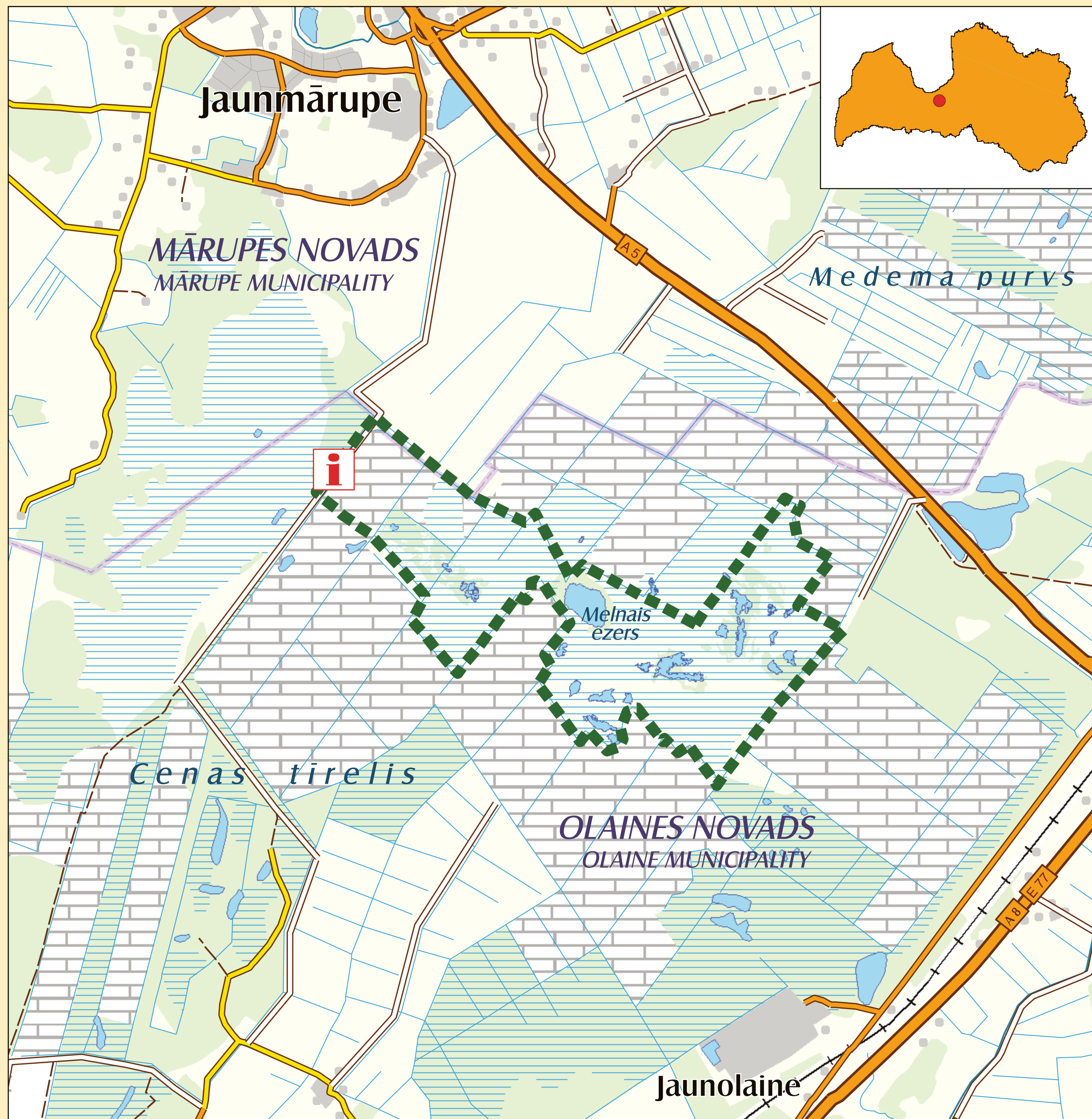
- Drainage of mire and the surrounding area
- Peat extraction close to the border of the nature reserve
- Lowering of the water level in Melnais Lake and raised bog pools
- Repeated fires in the mire due to the drainage

The main management activities in the territory

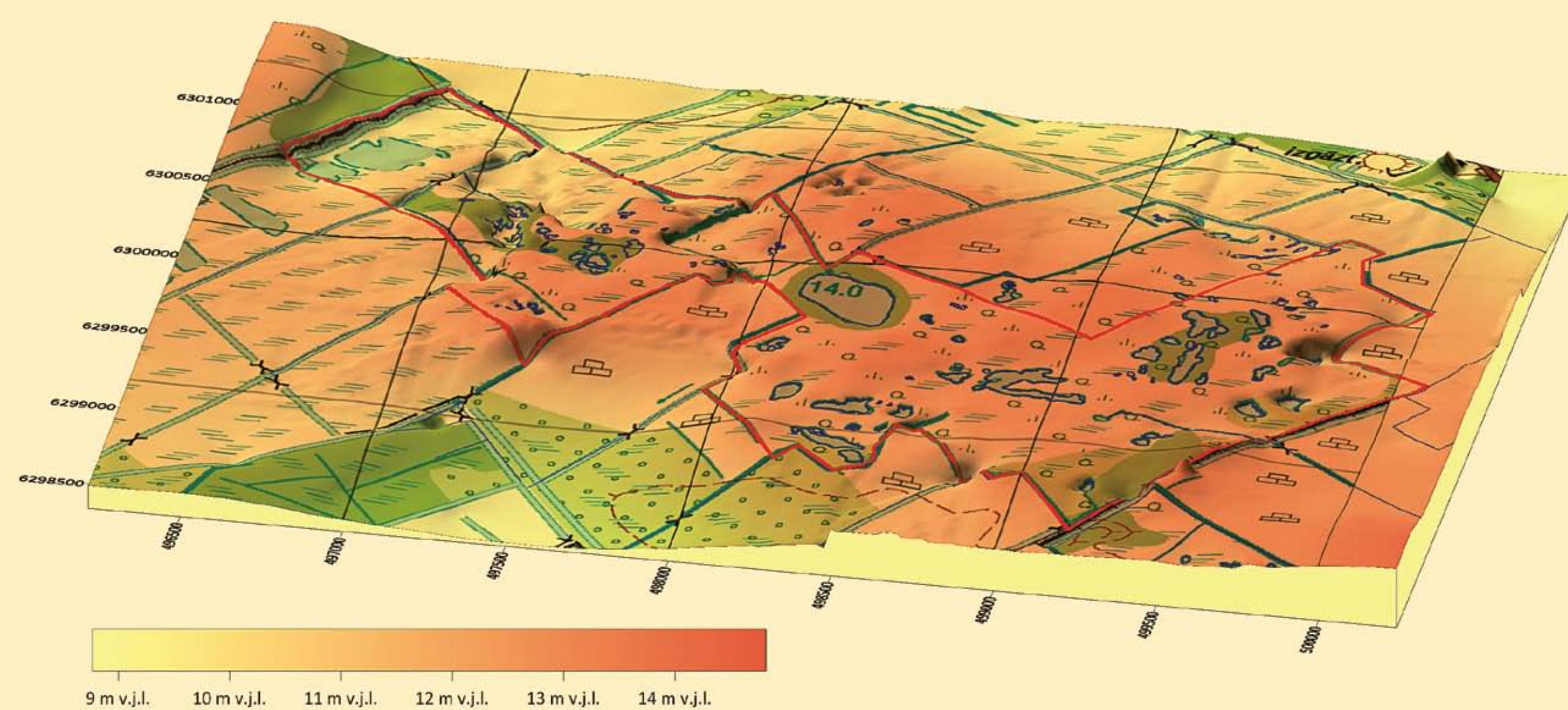
- Building of dams on the drainage ditches in the mire to improve the hydrological condition and to prevent the impact of desiccation

Management activities are carried out within the project LIFE08NAT/LV/000449

“Restoration of Raised Bog Habitats in the Especially Protected Nature Areas of Latvia” supported by the European Commission LIFE+ programme.

TERITORIJAS TRĪSDIMENSIJU MODELIS

Vietu purvā, kur kūdras uzkrāšanās gadu tūkstošu laikā ir notikusi visintensīvāk, sauc par kupolu. Purva kupols parasti ir par vairākiem metriem augstāks nekā apkārtnē. Melnā ezera purva augstākā vieta ir viena no agrākā plašā Cenas tireļa kupoliem, te atrodas arī pats Melnais ezers. Tajā saplūst ūdens no tuvākās apkārtnes, bet no ezera pagājušajā gadsimtā ir izrakts grāvis, kas savieno to ar nosusināšanas kontūrgrāvi.

Sila virsis *Calluna vulgaris*

Informācijas stends
Information board

Dabas lieguma robeža
Border of Nature Reserve

Upes, grāvji
Rivers, ditches

Pašvaldību robežas
Borders of Municipalities

Asfalta, grants, uzlaboti zemes ceļi
Paved, gravel, improved unsurfaced r

Zemes ceļi
Unsurfaced roads

Lauksaimniecības zemes
Agricultural lands

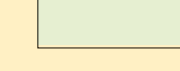
Kūdras ieguves lauki
Peat fields

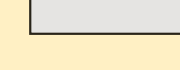
Ezeri
Lakes

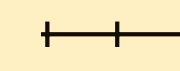
Purvi
Mires

Meži
Forests

Viensētas
Buildings

Dzelzceļš
Railway

0 0.5 1 1.5 km

PURVA VEIDOŠANĀS

Gadu tūkstošu laikā purvs izgājis cauri visām veidošanās stadijām – no zemā jeb zāļu līdz augstajam jeb sūnu purvam. Pētot kūdras paraugus, pēc augu atliekām tajā var spriest par purva veidošanos:

- siltajā un mitrajā atlantiskā laika beigū posmā pirms apm. 5000-6000 gadu sākās kūdras nogulumu uzkrāšanās Baltijas ledus ezera līdzenuma ieplakā. Pārpurvošanās rezultātā no atmirušajām augu daļām sāka veidoties zemais purvs ar zāļu kūdru,
- kopš subboreāla laika pirms apm. 4500 gadiem klimata izmaiņu rezultātā purvā sāka dominēt augstā (sūnu) purva veģetācija.

Salīdzini!

- purvs veidojas gadu tūkstošiem ilgi – neskartā sūnu purvā kūdras slānis katru gadu pieaug tikai par 1 mm jeb par 1 metru tūkstoš gados
- iegūstot kūdru kā derīgo izejvielu, norakt 1 metru kūdras var dažos gadu desmitos.

NEGATĪVĀS IETEKMES PURVĀ

Melnā ezera purva hidroloģiskais režīms ir ļoti izmainīts, ko ir izraisījuši cilvēka saimnieciskā darbība. Ceturto daļu teritorijas aizņem nosusināšanas ietekmētais purvs. 84% no teritorijas perimetra ieņauj meliorācijas kontūrgrāvji. 20. gs. 30.-os gados Cenas tirelī uzsāktā kūdras ieguve turpinās arī mūsdienās un tieši robežojas ar dabas liegumu.

Rokot meliorācijas grāvjus purvā:

- būtiski izmainās purva hidroloģiskais režīms, kas izjauc šīs ekosistēmas dabisko līdzsvaru,
- ūdens pa meliorācijas grāvjiem pastiprināti aizplūst no purva, izraisot purva virsas sešanos un purva ūdensietilpības samazināšanos,
- izzūd galvenie purva augāja un kūdras veidotāji – sfāgni, un savairojas sīkrūmi, kuriem mitrums nav nepieciešams, rezultātā palielinās arī ugunsbīstamība purvā,
- pamazām zūd raksturīgā, klajā purva ainava, jo pastiprināti sāk augt priede un purva bērzs.

APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI PURVĀ

Meliorācijas skartos purvos var mazināt nosusināšanas ietekmi, uzlabojot biotopa stāvokli un līdz ar to apstākļus purva iemītniekiem – augiem un dzīvniekiem. Ar aizsprostu palīdzību uz meliorācijas grāvjiem nosusināšanas skartajā purvā iespējams paaugstināt gruntsūdens līmeni un mazināt tā sezonālās svārstības. Tāpēc Melnā ezera purvā uz meliorācijas grāvjiem plānots uzbūvēt 54 aizsprostus. Gadu gaitā sagaidāms, ka pamazām atjaunosies arī raksturīgais purva augājs. Lai šos procesus novērotu, uzsākts purva hidroloģiskais un veģetācijas monitorings.

Melnais Lake Mire

Nature reserve

EZERI UN LĀMAS

Melnais ezers (6 ha) un vēl vismaz 9 nelieli ezeriņi, kuru platība pārsniedz 0,3 ha, ir dabas lieguma bagātība. Daudzi mazāka izmēra ezeriņi ir pieskaitāmi purva ekosistēmai piederošām lāmām, un purva mazāk skartajā daļā to ir samērā daudz. Visi purva ezeri, kas atrodas dabas liegumā, ir brūndūdens ezeri un pieder īpaši aizsargājamam Latvijas un Eiropas Savienības biotopam – ***Distrofi ezeri*** (3160). Šādi ezeri veidojas tikai augstajos jeb sūnu purvos, tajos nav ūdensaugu, parasti arī zivju maz, ūdens ir tumšs, skābs (pH 4,5) un miksts. Vīrs ūdeņiem medijumu atrod spāres, ezeru krastos un uz salīpām ligzdo purva putni un te barojamies novērotas 2 sikspārņu sugas – ūdeņu naktssikspārnis un ziemeļu sikspārnis.

Raibgalvas purvuspāre *Leucorrhinia albifrons*

Dzērve (mazulis) *Grus grus*

ŪDENSTILPES, KAS IZVEIDOJUŠĀS KŪDRAS IEGUVES VIETĀS

Daļā teritorijas pirms dažiem gadu desmitiem pabeigta kūdras ieguve – tagad te izveidojušies pastāvīgi seklūdēns ezeriņi, kas piemēroti ūdensputniem: no īpaši aizsargājamām sugām novērots lielais dumpis, niedru lija, ziemeļu gulbis, ormanītis un mazais ormanītis. Pie šiem ezeriņiem labprāt uzturas arī spāres – konstatētas 2 Latvijā un Eiropas Savienībā īpaši aizsargājamas spāru sugas: spilgtā purvuspāre un raibgalvas purvuspāre. Vairākās vietās izstrādātajos kūdras laukos sācies pārpurvošanās process un veidojas zemaļi jeb zaļu purvs.

Baltvēderis *Anas penelope*

PURVS

Melnā ezera purvs saglabājies kā neliela dzīvības sala intensīvi saimnieciski izmantotā teritorijā – te patvērumu rod gan ligzdojošie, gan caurceļojošie putni, kā arī zīdītājdzīvnieki. 60 % no dabas lieguma aizņem Latvijā (L) un Eiropas Savienībā (ES) īpaši aizsargājami purva biotopi:

- ***Neskarts augstais purvs*** 7110* (ES) aizņem 35 % dabas lieguma. Daļā, kuru mazāk skārusi apkārtējā, kā arī paša purva meliorācija, dominē augstajiem purviem raksturīgā veģetācija.
- ***Pārejas purvs ar sliksnām*** 7140 (L, ES) atrodas ezeru un lāmu krastos, un aizņem nelielas platības.
- ***Degradēti augstie purvi***, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās 7120 (ES) aizņem 25% no dabas lieguma teritorijas. Izveidojušies nosusināšanas ietekmē, jo kūdras ieguve bija paredzēta arī šajā purvā. Rezultātā purvs kļuvis sauss un ugunsbīstams (daudzskārt arī dedzis!), zūd klajā purva ainava, aizaugot ar sīkrūmiem un kokiem.

AUGI

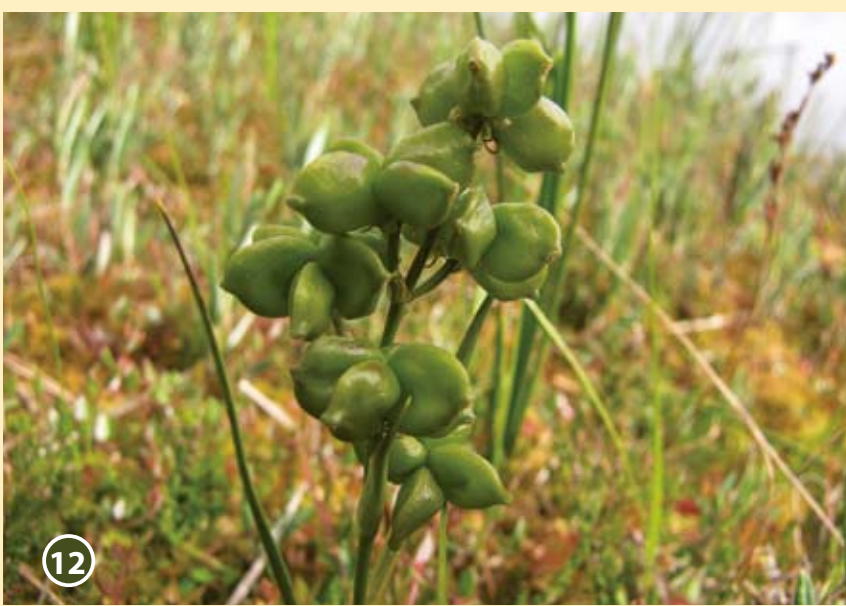
Purva daļā, kuru mazāk skārusi meliorācija, dominē augstajiem purviem raksturīgais augājs – makstainā spilve, sila vīrsis, polijlapu andromeda, mitrākajās vietās arī dzērvene, purva šeihcērija un rasenes. Šajā purva daļā dominē purvu sūnas – sfagni. Atmirstot sfagņu apakšējām daļām, veidojas kūdra. Nosusinātos purvos sfagni izzūd

Makstainā spilve *Eriophorum vaginatum*

Apallapu rasene *Drosera rotundifolia*

Purva šeihcērija *Scheuchzeria palustris*

PUTNI

Melnā ezera purvs ir neliela, taču sava ģeogrāfiskā novietojuma dēļ īpaši nozīmīga purva putnu ligzdošanas vieta, kas papildina Cenas tīrelā dabas lieguma populācijas. Teritorijā konstatētas 17 Eiropas Savienībā aizsargājamas putnu sugas. Nozīmīgākā pastāvīgi ligzdojošo sugu grupa ir purva putni. Pie dabas lieguma aizsardzībai prioritārām putnu sugām pieder purva tilbīte (4-8 pāri). Tās ligzdošanai piemērota klajā purva daļa ar lāmām un ezeriem. Tur labprāt ligzdo arī dzērve (5-8 pāri), novēroti arī šīs sugas neligzdotāji.

Purva tilbīte *Tringa glareola*

BEZMUGURKAULNIEKI

Dabas lieguma teritorijā ir vērojama bezmugurkaulnieku sugu daudzveidība, tomēr meliorācijas radītie traucējumi purvā un tā apkārtnē palielina gan tipisko, gan netipisko, gan arī īslaicīgi pastāvošo sugu skaitu. Visā purvā bieži sastopamas purviem raksturīgas tauriņu sugas – parastais purvraibenis un purva dzeltenis. Mazāk ietekmētajās daļās nereti var konstatēt purvu speciālās sugas – skrejvaboles un skudras, kas norāda uz atsevišķu purva daļu dabiskumu.

Purva dzeltenis *Colias palaeno*

MEŽS

Bioloģiski nozīmīgāki meži aizņem tikai nedaudz vairāk kā 10% teritorijas, pārējie ir jauni meži, kas veidojas, aizaugot purva platībām vai izmantotajiem kūdras laukiem. Dabas liegumā konstatēti 2 Eiropas Savienībā prioritāri (*) aizsargājami meža biotopi:

- ***Purvaini meži*** (91D0*) sastopami galvenokārt purva ezeru un lāmu krastos. Šo biotopu raksturo lēni augošas, nereti likas priedes, ciņu mikoreljefs un izteikts sīkrūmu stāvs, kurā dominē purva vaivariņš.
- ***Veci vai dabiski boreāli meži*** (9010*) dabas liegumā sastopami tikai ap Melno ezeru dažu hektāru platībā. Galvenā vērtība ir ap 140 gadus vecajām, lēni augošajām priedēm.

AUGI

Purvainajos mežos lāmu un ezeriņu krastos dominē sīkrūmi – zilene, purva vaivariņš, vistene, lācene. Sastopama arī Austrumlatvijas purviem raksturīga suga – ārkauša kasandra, kas tālāk uz rietumiem atrodama vēl tikai Cenas tīrelī, bet Kurzemē nav pazīstama. Sausākos meža fragmentos atkrāsas abas staipekņu sugas – gada staipeknis un vālišu staipeknis.

Purva vaivariņš *Ledum palustre*

Ārkauša kasandra *Chamaedaphne calyculata*

PUTNI

Īpaši aizsargājamos meža putnus pārstāv vakarlēpis, Melnā ezera krastā novērota melnā dzilna, biotopi piemēroti arī sila cīruļa ligzdošanai. Jau vairākus gadus dabas liegumā ligzdo ūpis. Ūpju skaita vērtējums Latvijā ir līdz pussimts pāru, tāpēc nelielā dabas lieguma teritorijā ir šai sugai ļoti nozīmīga.

Ūpis *Bubo bubo*

BEZMUGURKAULNIEKI

Tā kā meža platības teritorijā nelielas, arī bezmugurkaulnieku meža fauna ir nabadzīga. Interesantāks atradums ir tikai vecajā priežu mežā Melnā ezera krastā – tur konstatētas skujkoku lielā koksngrauzņa izskrejas. Tā ir boreālo mežu vaboļu suga, kas liecina par dabiskajiem meža biotopiem.

Skujkoku lielais koksngrauzis *Monochamus urusovi*

Ievēro!

Saskaņā ar Ministru kabineta 16.03.2010 noteikumiem Nr. 264 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”

Dabas liegumā atļauts: pastaigāties, vērot putnus, ogot, sēņot, makšķerēt

Dabas liegumā aizliegts:

- kurināt ugunscurus
- pārvietoties ar motorizētiem transporta līdzekļiem (t.sk. kvadracikliem, mopēdiem u.tml.)
- ogu vākšanā izmantot speciālas ierīces
- iegūt sūnas un ķērpjus, bojājot vai iznīcinot zemsedzi
- jaukt bebru dambjus
- ūdensputnu medībās izmantot šāviņus, kas satur svīnu

Atkritumus nest līdzi

Suns jātur pavadīnā

Putnu vairošana

Aizliegta atklāta uguns

Nepūkt, nevākt augus

Aizliegta braukšana ar kvadracikliem

